

The socio-psychological analysis of the concept of “self-restraint and self-organization of personality” allows us to consider it as a holistic psychological mechanism, the substantive aspect of which is its own attitude, and dynamic - a fixed set, but the psychological nature and the role played by a given mechanism in human life, it is worthwhile to be screened through concept of semantic regulation. Consequently, the attitude towards self-restraint and self-organization is a subjectively colored reflection of the personality of the interconnections of their own needs with the objects and phenomena of the world, acts as a determinant of behavior. Thus, it is a subjective attitude that forms a peculiar core of the subjective world of personality.

Prospects for further research are determined by illumination of the psychological nature, mechanisms of awareness of self-restraint and self-organization, as well as the possibility of using the developed methods, in order to form a value relation to themselves, the environment and other people.

Key words: *self-restriction of personality, self-organization of personality, formation of personality, values, value attitude.*

Турбан Віталія Віталіївна – здобувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.

УДК 316.6+159.923

Гейко Є.В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЦІЛІСНОСТІ – ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті визначаються соціально-психологічні чинники становлення і розвитку цілісності особистості, що є передумовою та основою її професійної зрілості. На основі теоретичного аналізу проблеми висвітлюється соціально-психологічний зміст понять «цілісність особистості» та «полісистемна цілісність». Цілісність постає у ієрархічності взаємопов'язаних елементів, які виявляють власну структуру, є основою професійної зрілості особистості. Цілісність особистості розкривається через узгоджені між собою структурні елементи за принципом полісистемності. Представлено результати емпіричного дослідження, на основі даних якого полісистемна цілісність особистості визначається у відповідній взаємопов'язаності елементів, внутрішній співвіднесеності та ієрархічності складових або елементів системи.

Ключові слова: *майбутні фахівці, професійна зрілість, полісистемна цілісність особистості, цілісність, цілісність особистості.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство, що схильне до постійних трансформацій, втім висуває серйозні вимоги щодо цілісності особистості. Проте цілісність особистості постає основою не лише її гармонійності. Цілісність особистості є провідним чинником й основою формування сучасного фахівця, його професійної зрілості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема цілісності набуває особливої уваги в окремих психологічних теоріях [6]. Так, у гештальт-теорії відбувається абсолютизування поняття “цілісність”, уявлення про природу цілого (М. Вертгаймер, В. Келер, Ф. Перлз, Ф. Смутс); у психоаналізі розкривається “відчуження” як процес і результат відокремлення суб’єкта від первинної цілісності й уособлення – створення власної автономії; у біхевіоризмі розглядається зв’язок “стимул-реакція” як складне утворення, що має власну структуру, спроба вирішити проблему взаємовідношення частки і цілого (Е. Толмен); у соціальній і культурній антропології: еволюціонізм висвітлює етнографічну спільноту як цілісність, дифузійнізм надає об’єктивного значення дифузії окремих культурних рис або елементарних структур, функціоналізм визначає цілісність як сукупність окремих елементів, а культуру як єдність усіх її елементів; у конструктивізмі цілісність постає як інтегративна єдність; утім поняття “цілісність” у гуманістичній психології розуміється як висхідна основа буття людини [1].

У загальнопсихологічному контексті проблематика цілісності особистості розглядається у психосоціальному контексті як ідентичність особистості (А. Борисюк, З. Ковальчук та ін.); у соціально-когнітивному й диспозиційному ракурсах – як становлення цілісності особистості (І. Ващенко, Н. Завацька, А. Коваленко, О. Кононенко, В. Турбан та ін.).

У працях Л. Виготського, О. Леонтєва, С. Рубінштейна висвітлюється соціокультурний контекст, інтерсуб’єктивне підґрунтя цілісності особистості.

Проблематика цілісності особистості постає в психологічних теоріях гуманістичного напрямку. Зокрема, гештальт-психологія розкриває проблему границь поля сприйняття й практичного руху до фокусу “Я”; гуманістична психологія акцентує увагу на глибинній цілісності людини й розвитку її потенціалу; екзистенційна психологія розглядає цілісність особистості як практичний рух екстатичності в напрямку “можливість-дійсність”. Саме спроба ствердження унікальності й розуміння складності функціонування цілісної особи в реальному світі є головним постулатом гуманістичних теорій особистості. Принцип холізму артикулюється вченими щодо завершення гештальта (гештальт-психологія) і самоактуалізації (гуманістична психологія), екстатичного руху (екзистенціальна психологія) і руху до цілісності (трансперсональна психологія). Однак гуманістична психологія, здійснюючи антропоцентричний наголос і застосовуючи принцип холізму, не надає вичерпного визначення всієї повноти людського існування. Тому з’ясування

умов цілісності особистості й основних принципів її методологічної тематизації в дослідженні пов'язано, в першу чергу, з системним підходом [2].

Проблема формування цілісності особистості потребує узгодженості позицій, стратегій, мовлення суб'єктів взаємодії (Л. Вітгенштейн, І. Гейзінга, Г. Зіммель та ін.). Відтак постає питання взаємозв'язку процесів прийняття себе, іншого, ситуації взаємодії з ним (О. Брудний, Д. Берн, С. Валінс, Д. Сієрс та ін.). Такий взаємозв'язок необхідно розглядати як принципову єдність взаємодії "вкладених один в одного...просторів" (Д. Бем, С. Братченко, О. Бодальов, У. Джеймс, В. Зінченко та ін.). Вагомість найбільш значущих чинників у процесі формування цілісності особистості визначається в такий спосіб: по-перше, ставлення та думка іншого, що слугує основою самосприйняття (Л. Галаш, О. Ухтомський та ін.); по-друге, уявлення про себе, "Я" - ідентифікування себе на рівні соціальної ідентичності – підґрунтя для самоздійснення себе через взаємодію з іншими (Г. Балл, А. Борисюк, Дж. Мід, І. Гофман та ін.); по-третє, ідентичність на рівні самості, фундаментальна різниця між "Я" та іншими (А. Борисюк, Р. Валлагер, Д. Вегнер, Ж. Вірна та ін.) [1, 2].

Мета статті полягає у визначенні соціально-психологічних особливостей становлення та розвитку цілісності, як основи професійної зрілості фахівця.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Виходячи з закономірних особливостей розвитку наукового знання від диференціації до інтеграції (К. Нартова-Бочавер) на його початку, що постає у власній первинній цілісності й починає розподілятися на окремі цілісності на етапі гуманітарної парадигми, простежується тенденція до інтеграції окремих цілісностей у єдине цілісне знання [7]. Таким чином відбувається розвиток, становлення і оформлення наукового знання щодо цілісності особистості. Тому постає необхідність концептуалізації феномену цілісності особистості в єдину організовану систему. У фокус спрямовуються багато окремих, відособлених цілісностей-систем, які поєднуються, інтегруються, самоорганізуються в єдину систему. Структурність, багатовимірність, ієрархічність єдиної цілісності особистості утворюють ключові положення аналізу цілісності особистості як системи, яку можна досліджувати, формувати. Якщо з цієї позиції розглянути концепцію цілісності особистості, то особистість і світ є водночас і складові, і самостійні системи [6]. Складова особистості має біохімічні, фізіологічні, соматичні властивості. Складова світу те саме наповнення, але коли з'являється інша людина, то додаються ще й фізичні, механічні і т. ін. властивості, якщо в якості світу постають речі і предмети. Цілісність у такий спосіб є розділеною, а її складові дискретні.

Отже, цілісний світ організується в полісистему через взаємодію особистості і її світу у двох позиціях: незалежних систем і підсистем одна одної. Це означає, що цілісний світ підкорюється принципу подвійності якісної визначеності [4].

Полісистемні взаємодії особистості і її світу розподіляються за різними складовими. Взаємодії локалізуються в поле складової особистості і в поле

складовій світу. Позиція (система чи підсистема), локалізація (у складовій особистості і світу) і взаємодія (з урахуванням позиції і локалізації) – ключові параметри цілісного світу. Вони надають йому розмаїтості, різнопорядковості, релятивності [4].

Також варто відзначити, що полісистемність характеризується подвійністю якісної визначеності і релятивністю. А саме подвійність має такий прояв: стабільність і варіативність, узгодженість і неузгодженість, схильність до планування і автоматизм, ініціативність і шаблонність.

Саме системний та цілісний підходи дозволяють представити специфіку диференціації та інтеграції цілісності особистості; виокремити спільне між системами, модальностями, диспозиціями цілісності особистості й водночас суттєву різницю між ними і субмодальностями; інтеграцію цілісності особистості й виявлення чинників, котрі надають цій цілісності єдності, не зважаючи на багатоплановість [5]. Із такої позиції варто здійснити теоретичний аналіз полісистемної цілісності особистості та її загальних складових: субмодальностей, полярних категорій, біполярних категорій. Такими поняттями визначаються ментальні репрезентації цілісності особистості в різних сферах її цілісного світу.

У якості провідних варто зазначити такі системні поняття, як “ізомерія”, “багатовимірність”, “ієрархія”. Ізомерія являє собою механізм зв’язку, перехід від одних компонентів полісистемної цілісності особистості до інших. Багатовимірність розглядається як багатоаспектність полісистемної цілісності особистості. Ієрархію представлено через “вертикаль” і “горизонталь” у структурі полісистемної цілісності особистості. Так, “вертикальна” структура – це є холон, особлива форма співвідношення цілого і часток.

Полісистемна цілісність особистості постає у чотирьох субмодальностях, у кожній з яких ментально репрезентується окрема сфера цілісного світу. Виокремлено такі субмодальності – “самість”, “перетворена”, “втілена”, “повторювальна”. “Цілісність-самість” ментально репрезентує особистість як системну якість системи “Особистість”, у “Цілісності-перетвореній” – світ як системна властивість системи “Інша особистість”. У “Цілісності-втіленій” ментально репрезентується світ як підсистема системи “Особистість”, у “Цілісності-перетвореній” – особистість як підсистема системи “Світ”.

У субмодальностях цілісності особистості репрезентується не інформація про різні сфери цілісного світу, а позиції, які займає в них особистість. Позиція функціонує у вигляді загальної внутрішньої готовності сприймати, фокусувати увагу, рефлектувати, регулювати, відповідати на певні впливи і події таким чином. Тобто субмодальності можуть здійснювати різний внесок у переробку інформації, або, навпаки, одна й та сама субмодальність може бути загальною під час обробки різної інформації.

Субмодальності виявляють такі особливості: “цілісність-самість” – автентичність, суверенність, незалежність. “Цілісність-перетворена” – толерантність, прийняття іншого. “Цілісність-втілена” – володіння іншим;

“Цілісність-повторювальна” - залежність від іншого. Отже, суверенність, прийняття, володіння, залежність є суттєвими ознаками - цілісності особистості.

Основою полісистемної цілісності особистості є субмодальності, які є самостійними базовими елементами полісистемної цілісності особистості, що характеризують її різні аспекти. Поряд із цим субмодальності є не лише розмаїтими і незалежними базовими елементами. Поєднання має оформлення у парному співвідношенні субмодальностей. Комбінації субмодальностей є ментальними репрезентаціями декількох сфер цілісного світу.

В межах системного підходу розгляд об'єкта здійснюється через аналіз не лише як продукту фрагментації і інтеграції, але й категоризації (узагальнення; частина шляху у бік інтеграції) [5]. Отже, парні комбінації субмодальностей цілісності особистості необхідно розглядати як категорії. Парні комбінації субмодальностей цілісності особистості є полярними категоріями.

У полісистемній цілісності особистості виокремлюються полярні категорії, кожна з яких залучає пару субмодальностей. У залежності від складу полярні категорії можуть набувати форм систем, модальностей, диспозицій. Такі полярні категорії є системами: система “Цілісність” і система “Інша цілісність”. Дві полярні категорії є модальностями: модальність “Цілісність” і модальність “Інша цілісність”. Дві полярні категорії є диспозиціями: диспозиція “відділення” і диспозиція “поєднання”.

Полярні категорії є системами, адже у системі “Цілісність” ментально репрезентується система “Особистість”. Полярні категорії є модальностями, тому в модальності “Цілісність-самість” ментально репрезентуються особистість як системоутворювальна властивість і особистість як підсистема. Полярні категорії або диспозиції, у диспозиції “відділення” ментально репрезентується особистість і світ як системоутворювальні властивості. Вони спрямовані на управління власними підсистемами і тому відділяються. У диспозиції “поєднання” ментально репрезентуються світ як підсистема і особистість як підсистема. Вони спрямовані на обслуговування систем одна одної і тому інтегруються.

Таким чином, полярні категорії “полісистемної цілісності особистості” диференціюються на системи, модальності, диспозиції. У полярних категоріях має прояв фундаментальний принцип організації полісистемної цілісності особистості: подвійність її якісної визначеності.

Процес категоризації субмодальностей сприяє виділенню полярних категорій, а також біполярних категорій. Полярні категорії є результатом парних комбінувань субмодальностей цілісності. Біполярні категорії є наслідком парних комбінацій полярних категорій [1, 2].

У полісистемній цілісності особистості виокремлено три біполярні категорії, кожна з яких має пару полярних категорій. Виходячи зі складу, біполярні категорії можуть набувати вигляду бісистеми, бімодальності, бідиспозиції. Кожна категорія представляє полісистемну цілісність особистості в цілому, проте в певному аспекті. Так, у бісистемі репрезентується система

“Особистість” і система “Світ”. Бісистема – це полісистемна цілісність особистості інтегрована у вигляді системи, котра розглядається з певної позиції. Або як сукупність модальностей “Цілісність-самість” чи “Інша цілісність”.

У бімодальності ментально репрезентуються позиції особистості, що відносяться власне до особистості, і позиції світу, що відносяться до категорії світу. Бімодальність – це полісистемна цілісність особистості інтегрована у вигляді системи, що постає з відповідної позиції, як сукупність диспозицій “відділення” і “поєднання”.

Кожна біполярна категорія взята окремо (бісистема, бімодальність, бідиспозиція) представляє полісистемну цілісність особистості в загальному, але неповно, через відповідний аспект. У сукупності біполярні категорії увиразнюють полісистемну цілісність особистості в цілому, інтегровано і в повному обсязі. У біполярних категоріях полярні категорії представлені в опозиції. Це спричинює подвійність (розмаїтість) якісної визначеності біполярних категорій.

Субмодальності, полярні і біполярні категорії полісистемної цілісності особистості відображають структуру та розмаїтість такого утворення. Згідно з принципами цілісного підходу, кожна структура має складатися з певних цілісностей. Тому кожна зі структурних одиниць полісистемної цілісності, у свою чергу, також може поділятися на певні цілісності. Субмодальності слугують сполучною ланкою між полярними категоріями.

Протилежними можуть бути системи “Особистість” й “Інша особистість”, до їх складу входять різні субмодальності. Окрім того, в якості протилежних можуть бути модальності “цілісність як система” й модальність “інша цілісність”, оскільки до їх складу ввійшли різні субмодальності. Диспозиція “відділення” і диспозиція “поєднання” також можуть бути протилежними, до їх складу ввійшли різні диспозиції й різні субмодальності. Тобто субмодальності не поєднують протилежні полярні категорії.

Полісистемна цілісність особистості характеризується багатоаспектністю (розмаїтим складом цілісностей). Така багатогранність вирізняється розподілом за критерієм диференціації на системи, модальності, диспозиції (полярні категорії), бісистему, бімодальність, бідиспозицію (біполярні категорії). Системи, модальності, бімодальність, бідиспозиція являють собою різнопорядкові модуси полісистемної цілісності особистості. Саме через них відображається багатовимірний характер організації полісистемної цілісності особистості.

Зазначене вище надає підстави стверджувати, що кожна біполярна категорія характеризує полісистемну цілісність особистості в цілому, проте не в повному обсязі. Бісистема відображає полісистемну цілісність у цілому в ракурсі полісистемних властивостей. Бімодальність розглядається як полісистемна цілісність особистості в цілому в аспекті полідиспозиційних властивостей. Утім загальна структура полісистемної цілісності особистості включає її полісистемні, полімодальні, полідиспозиційні властивості.

Структуру соціально-психологічної основи полісистемної цілісності особистості відображено у вигляді декількох сфер, що залучаються одна до одної, взаємопроникають одна в одну й взаємопов'язані системними зв'язками: субмодальності в полярних категоріях, полярні категорії в біполярних категоріях. Тобто це системне утворення, що вирізняє такі рівні: субмодальності, полярні категорії, біполярні категорії. У відповідності представлені рівневі структури й міжрівневі структури. Таким чином, інтегрована цілісність уособлює структуровані цілісності, що взаємопов'язані між собою. Так, структури субмодальностей, полярних і біполярних категорій являють собою рівневі системи.

Більш складна структура представлена на міжрівневому рівні. Її можна уявити у вигляді холону (Д. Делозьє, Л. Дорфман). Такий холон поєднує ціле і систему в індивідуальному як у одному, у єдиному. Тобто в єдиному ціле і частка мов не належать одне одному: ціле входить у єдине, але тримає власні частки за межами цього єдиного; частки у тому ж єдиному належать до цілого, але воно знаходиться в іншому єдиному [3, 8]. Холономічно структурується мова. А також людина є цілим і часткою родини, родина є цілим і часткою родини в декількох поколіннях (роду) і т. ін.

Структура холона має три рівні. Рівень “С” є часткою рівня “В”, рівень “В” водночас ціле стосовно до рівня “С” і частка рівня “А”, рівень “А” є цілим стосовно рівня “В” і т. ін. У воді рівень атомів водню і кисню є часткою молекули води, молекула води є водночас цілим стосовно атомів водню та кисню і часткою стосовно до організму, організм ціле стосовно молекули води і т. ін.

Полярні категорії і субмодальності можуть співвідноситися як ціле і частки. Полярна категорія і біполярна категорія можуть співвідноситися як частка і ціле. Полісистемна цілісність характеризується багатовимірністю. Тому вона складається з декількох холонів: холон, який утворений із субмодальностей, полярних категорій і бісистеми (системний холон; холон, який включає субмодальності, полярні категорії модальностей і бімодальностей (модальний холон); холон, що складається з субмодальностей, полярних категорій диспозицій і бідиспозиції (диспозиційний холон).

Отже, нами з'ясовано специфіку розвитку полісистемної цілісності особистості й психологічних властивостей, які взаємопов'язані з даним явищем у студентів: майбутніх психологів, філологів, політологів. Загальна тенденція щодо представленої вибірки виявилася такою. У студентів першого курсу провідним є пізнавальний мотив, зацікавленість як процесом, так і результатом власної діяльності. У студентів п'ятого курсу відстежується тенденція щодо об'єктивності самооцінки, усталеності ціннісних орієнтацій, стремління до самоконтролю, життєвого успіху. У студентів (політологів, філологів) специфіка розвитку полісистемної цілісності особистості пов'язана із представленими факторами, проте домінуючими є: “життєтворчість”, “самоздійснення”, “мотивація”. Прагнення до самоусвідомлення й саморозвитку передують у

процесах розбудови полісистемної цілісності особистості. Однак, негативні прояви дезінтегрованості “Я” особистості, що впливають на самовизначення як на особистісному рівні, так і професійному, заважають інтеграційним процесам. Таким чином, для студентів другого курсу (політологи, філологи) характерними чинниками розвитку полісистемної цілісності є “життєтворчість”, “самоздійснення”, “мотивація”, “інтегративність”. Зазначені фактори є провідними, утім кожен з них здійснює свою дію у процесі організації підсистемної цілісності особистості.

Для студентів третього курсу (політологи, філологи) характерними чинниками розвитку полісистемної цілісності є “самоздійснення”, “поважливість”, “довільність”, “шанованість”. Втім для студентів четвертого курсу (політологи, філологи) характерними факторами розвитку полісистемної цілісності є “самоздійснення”, “мотивація”, “інтегративність”, “внутрішня свобода”. Для студентів п'ятого курсу (політологи, філологи) характерними факторами розвитку полісистемної цілісності є “самоздійснення”, “мотивація”, “духовність”, “образ світу, образ людини”. Зазначені фактори є провідними, проте кожен із них здійснює свій вплив на процес організації полісистемної цілісності особистості.

На підставі одержаних експериментальних даних визначено провідні фактори, що сприяють розвитку полісистемної цілісності особистості, а саме: “життєтворчість”, “самоздійснення”, “мотивація”, “інтегративність”, “результативність”, “поважливість”, “духовність”, “довільність”, “образ світу, образ людини”, “шанованість”. Утім виокремлено ортогональні полюси чинників, які, навпаки, стримують або не сприяють розвитку полісистемної цілісності особистості (негативні значення факторів): “значимість результатів діяльності”, “мотив до зміни поточної діяльності”, “самозвинувачення”, “етноцентричні цінності”, “самоінтерес”, “освіченість”, “цікава робота”, “конкурентність”, “здоров'я” [1].

Результати дослідження виявили тенденцію зміни структурних компонентів у майбутніх практичних психологів протягом навчання у ВНЗ. Полісистемна цілісність особистості проявляється завдяки базовим компонентам і низці додаткових. Можна зазначити, що відбувається перерозподіл уваги від самоінтересу до професійного інтересу, побудови планів на майбутнє, бажання досягти визнання та поваги. Однак є один фактор, який притаманний студентам усіх курсів – “самоактуалізаційний компонент”, що проявляється у побудові внутрішніх критеріїв, творчому самовираженні, реалізації своїх можливостей, здатності жити тут і тепер, тобто переживати теперішній момент свого життя у всій його повноті. Тому можна припустити, що саме цей фактор, здійснює самоорганізуючий вплив на становлення та формування цілісності особистості.

Висновки. Визначено соціально-психологічний зміст понять цілісності особистості та її полісистемної цілісності. Показано, що цілісність вирізняється ієрархічністю взаємопов'язаних елементів, які виявляють власну структуру, є

основою професійної зрілості особистості. Цілісність особистості розкривається через узгоджені між собою структурні елементи (системи, модальності, диспозиції) у загальній структурі за принципом полісистемності. Полісистемна цілісність особистості – відповідна взаємопов’язаність елементів, внутрішня співвіднесеність та ієрархічність складових або елементів системи. Генеза полісистемної цілісності особистості визначається взаємопов’язаністю соціально-психологічних характеристик, індивідуально-типологічних властивостей і складових цілісності.

Полісистемна цілісність особистості являє собою ментальну репрезентацію картини світу через власний мета-індивідуальний світ. Системна організація полісистемної цілісності особистості вирізняється такими рівнями: субмодальності, полярні категорії, біполярні категорії. Модель представлена у вигляді декількох сфер, що імплікуються одна одною й взаємопов’язані системними зв’язками (субмодальності у полярних категоріях, полярні категорії у біполярних категоріях). Інтегрована цілісність уособлює структуровані цілісності, що взаємопов’язані між собою. Полярні категорії диференціюються на системи, модальності, диспозиції. Біполярні категорії розподіляються на бісистему, бімодальність, бідиспозицію. Показано, що в одному складі субмодальностей може виникати розмаїття полярних категорій: вони по-різному структурують субмодальності. Багатовимірність полягає в тому, що вона здійснюється за принципом диференціації полісистемності на системи, модальності, диспозиції (полярні категорії) і бісистему, бімодальність, бідиспозицію (біполярні категорії). Будь-яка субмодальність також може бути багатовимірною, тому що водночас залучається в систему, модальність, диспозицію. Отже йдеться про багатовимірність соціально-психологічних основ полісистемної цілісності особистості.

Література

1. Гейко Є. В. Психологія цілісності особистості : монографія / Є. В. Гейко. – Кропивницький : Центрально-Українське видавництво, 2016. – 384 с.
2. Гейко Є. В. Соціально-психологічні основи цілісності особистості / Є. В. Гейко. – автореф. дис...доктора психолог.наук: 19.00.05 (соціальна психологія). – Сєвєродонецьк, 2017. – 45 с.
3. Дилтс Р., Делозье Дж. НЛП-2 поколение Next / Р. Дилтс, Дж. Делозье / Пер. с англ. – СПб. : Питер, 2012. – 320 с.
4. Дорфман Л. Я. Я-концепция: дифференциация и интеграция / Л. Я. Дорфман. // Интегральная индивидуальность, Я-концепция, личность / Под ред. Л. Я. Дорфмана. – М. : Смысл, 2004. – С. 96 – 123.
5. Завацька Н. Є. Системний підхід у вирішенні проблеми реадптації особистості. / Н. Є. Завацька // Теорія і практика управління соціальними системами, 2010. - № 4. – С. 30 – 38.

6. Максименко С. Д. Структура особистості // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2007. – № 1. – С. 1–13. – Бібліогр.: 24 назви.
7. Нартова-Бочавер С. К. Дифференціальна психологія: учеб.посobie / С. К. Нартова-Бочавер / 3-е изд., испр. - М: Флинта, 2008. – 280 с.
8. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. / В. С. Мерлин. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.

Транслітерація

1. Geyko Є. V. Psikhologiya tsilnosti osobistosti : monografiya / Є. V. Geyko. – Kropivnits'kiy : Tsentral'no-Ukrain's'ke vidavnistvo, 2016. – 384 s.
2. Geyko Є. V. Sotsial'no-psikhologichni osnovi tsilnosti osobistosti / Є. V. Geyko. – avtoref. diss...doktora psikholog.nauk: 19.00.05 (sotsial'na psikhologiya). – Severodonets'k, 2017. – 45 s.
3. Dilts R., Deloz'ye Dzh. NLP-2 pokolenie Next / R. Dilts, Dzh. Deloz'ye / Per. s angl. – SPb. : Piter, 2012. – 320 s.
4. Dorfman L. Ya. Ya-kontseptsiya: differentsiatsiya i integratsiya / L. Ya. Dorfman. // Integral'naya individual'nost', Ya-kontseptsiya, lichnost' / Pod red. L. Ya. Dorfmana. – М. : Smysl, 2004. – S. 96 – 123.
5. Zavats'ka N. Є. Sistemniy pidkhid u virishenni problemi readaptatsii osobistosti. / N. Є. Zavats'ka // Teoriya i praktika upravlinnya sotsial'nimi sistemami, 2010. № 4. – С. 30 – 38.
6. Maksimenko S. D. Struktura osobistosti // *Prakt. psikhologiya ta sots. robota.* – 2007. – № 1. – С. 1–13. – Bibliogr.: 24 nazvi.
7. Nartova-Bochaver S. K. Differentsial'naya psikhologiya: ucheb.posobie / S. K. Nartova-Bochaver / 3-e izd., ispr. М: Flinta, 2008. – 280 s.
8. Merlin V. S. Oчерк интегрального issledovaniya individual'nosti. / V. S. Merlin. – М.: Pedagogika, 1986. – 256 с.

Geiko E.V.

Socio- psychological factors of the formation and development of the integrity – the basis of professional maturity of personality

The article defines the socio-psychological factors of the formation and development of the integrity of the individual, which is a prerequisite and the basis of her professional maturity. On the basis of theoretical analysis of the problem, the socio-psychological content of the concepts of "integrity of the individual" and "polysystem integrity" is highlighted.

Integrity appears in the hierarchy of interconnected elements that reveal their own structure, which is the basis of the person's professional maturity. The integrity of the individual is revealed through coordinated structural elements on the principle of polysystemism. The results of the empirical research, based on which data the polysystem integrity of the individual is determined in the corresponding interconnected elements, internal correlation and hierarchy of the components or elements of the system are presented.

Key words: *future specialists, professional maturity, polysystem integrity of the individual, integrity, integrity of the individual.*

Гейко Е.В.

Социально-психологические факторы становления и развития целостности – основы профессиональной зрелости личности

В статье определяются социально-психологические факторы становления и развития целостности личности, является предпосылкой и основой ее профессиональной зрелости. На основе теоретического анализа проблемы освещается социально-психологическое содержание понятий «целостность личности» и «полисистемна целостность». Целостность возникает в иерархичности взаимосвязанных элементов, которые проявляют свою структуру, является основой профессиональной зрелости личности.

Целостность личности раскрывается через согласованные между собой структурные элементы по принципу полисистемности. Представлены результаты эмпирического исследования, на основе данных которого полисистемна целостность личности определяется в соответствующей взаимосвязанности элементов, внутренней соотносённости и иерархичности составляющих или элементов системы.

Ключевые слова: *будущие специалисты, профессиональная зрелость, полисистемна целостность личности, целостность, целостность личности.*

Гейко Євгенія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький.

УДК 159.923.2

Кононенко О.І., Захарчук Г.В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОБЛЕМИ ЗАЙВОЇ ВАГИ

В статті доведено, що не лише фізіологічні фактори є причинами зайвої ваги, а й соціально-психологічні. В статті наголошується, причиною поширення розладів прийому їжі є величезний вплив суспільства на норми і цінності індивіда. Доведено, що першопричинами зайвої ваги є низька самооцінка, невеликий рівень самоконтролю. Психодинамікою підвищеного надходження калорій пояснюється як захист від негативних, особливо від депресивно забарвлених емоцій і страху. Наслідками розладів харчової поведінки є емоційну нестійкість і схильність до депресивних станів.

Ключові слова: *особистість, ожиріння, зайва вага, розлади харчової поведінки.*